

KJJK ainekava põhikoolile	1. Ainevaldkond: sotsiaalsained	2. Õppeaine: ajalugu
3. Kooliaste: III	4. Klass: 7.	5. Tundide arv nädalas: 2

Õppeaine kirjeldus (sh ainespetsiifikast lähtuvad erisused):

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse uurima, teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

7.klassis käsitletakse keskaja ajalugu. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooga. Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitleva teema ja paikadega isiklik seos.

Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Püütakse luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimumsi, Eesti iseseisvuse ning selle kaitsmise ning teisalt võõrvallutuste mõju erinevatel perioodidel. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus;
- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskus;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemine oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskus, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite kasutamise oskus.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste saavutatuse taset kirjeldatakse ajaloo õpetamise eesmärkidenä kooliastmeti.

Ajalootundides tutvustatakse õpilastele erinevaid ajalookäsitusi ja avatakse nende kujunemisetagamaid. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalouuriija

seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja nähtuste käsitlemist erinevates allikates.

Õpilased õpivad mõistma, et erinevast positsioonist vaadates võib minevikku tõlgendada erinevalt, õpivad eristama propagandistlikke tõlgendusi ja mõistavad, et kõik allikad ei ole võrdselt usaldusväärsed ning kõik tõlgendused ei ole asjakohased.

Püsivalt tuleb pöörata tähelepanu õpioskuste arendamisele. Ainekava annab õpetajale vabaduse otsustada teemade käsitlemise sügavuse üle.

Õpitulemused (sh üldpädevused):

Õppesisu:

1) Teema „Maailm keskajal 476- 1492“ läbimise järel õpilane:

1. Iseloomustab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust, talupoegade ja feodaalide elulaadi, kiriku osa keskaja ühiskonnas kultuuripärandi säilitajana ja maailmapildi kujundajana; teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad; iseloomustab keskaegse linna eluolu;
2. Iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemist;
3. Iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi;
4. Kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi;
5. Toob esile ristsõdade eesmärgid ja tulemused;
6. Nimetab Eesti muinasmaakondi ning suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiusustamist ja muistset vabadusvõitlust;
7. Teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ning tekkis Vana- Vene riik;
8. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, mošee, Meka*;
9. Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Karl Suur, Justinianus I, Muhamed, William Vallutaja, Lembitu, Läti Henrik

1. Varakeskaeg

- Uue ajastu koidikul, suur rahvasterändamine, Lääne-Rooma riigi langus
- Frangi riigi tõus
- Karl Suure impeerium
- Karolingide renessanss
- Karolingide impeeriumi lagunemine

2. Kuningad, hertsogid, krahvid ja rüütliid

- Seisuslik ühiskond ja läänipüramiid
- Rüütliid ja linnused
- Rüütlikultuur
- Naine linnuses

3. Elu maal

- Looduslikud olud ja rahvastik
- Põllumajanduse areng
- Talupoeg ja maaisand
- Küla ja talu

4. Elu linnas

- Linnade rajamine
- Linnade elukorraldus ja omavalitsus
- Majandus ja kaubandus
- Kaupmehed
- Käsitöö ja käsitöoline
- Naised linnas
- Heidikud ja vähemused

5. Kirik ja klooster

2) Teema „Maailm varauusajal (1492- 1600)“ läbimise järel õpilane:

1. Teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;

2. Iseloomustab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju;

3. Seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi;

4. Seletab ja kasutab kontekstis mõisteid *maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism*;

5. Teab, kes olid järgmised isikud ja iseloomustab nende tegevust: Kolumbus, Martin Luther, Leonardo da Vinci.

ÜLDPÄDEVUSED:

1. kultuuri- ja väärtuspädevus
2. sotsiaalne ja kodanikupädevus
3. enesemääratluspädevus
4. õpipädevus
5. matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane
6. ettevõtlikkuspädevus
7. digipädevus

- Katoliku kirik ja vaimulikud
- Kiriku õpetus
- Rahvausk
- Kloostrid ja ordud
- Nunnakloostrid
- Kirikuhoone

6. Riik

- Riik ja valitsemine keskajal
- Paavst ja keiser
- Inglismaa
- Prantsusmaa ja Saja- aastane sõda

7. Keskaegse Euroopa naabrid

- Bütsantsi keisririik
- Bütsantsi kultuur
- Islam ja kalifaat
- Islami kultuur
- Skandinaavlastel, viikingid
- Vana- Vene riik
- Eesti muinasaja lõpul

8. Kristliku Euroopa laienemine

- Ristisõjad Lähis- Idas
- Vaimulikud rüütlordud
- Ristisõjad Läänemere ääres

9. Eesti keskajal

- Keskaegse Liivimaa valitsemine
- Saksa ordu
- Mõis ja küla
- Linn

10. Euroopa uute teadmiste otsingul

- Koolid ja haridus
- Ülikoolid ja õpetlased
- Tehnoloogia ja meditsiin

11. Uue ajastu algus

- Renessanss ja humanistid
- Suured maadeavastused
- Euroopa koloniaalajastu algus
- Varauusaegne riik
- Reformatsioon

- Vastureformatsioon
- Muutused igapäevaelus
- Reformatsioon ja Liivi sõda
- Eesti Rootsi ja Poola valduses

Põhimõisted:

1. Varakeskaeg

- Uue ajastu koidikul, suur rahvasterändamine, Lääne-Rooma riigi langus-
Paavst, roomakatoliku kirik, misjon, piiskop, preester, paavst, klooster
- Frangi riigi tõus-
Dünastia, Merovingid, Karolingid, majordoomus ehk paleetülem
- Karl Suure impeerium-
Impeerium, krahv, hertsog, markkrahv
- Karolingide renessanss
- Karolingide impeeriumi lagunemine-
Normannid, saratseenid, Verduni kokkulepe

2. Kuningad, hertsogid, krahvid ja rüütlid

- Seisuslik ühiskond ja läänipüramiid-
Seisus, aadlik, senjäär ehk läänisand, vasall ehk läänimees, lään, läänipüramiid
- Rüütlid ja linnused-
Rüütel, linnus
- Rüütlikultuur-
Turniir, trubaduur, heraldika, heerold
- Naine linnuses

3. Elu maal

- Looduslikud olud ja rahvastik-
Ikaldus, Flandria, polder, Must Surm, nn. väike jääaeg
- Põllumajanduse areng-
Kesa, rangid, alepõllundus, kaheväljasüsteem, kolmeväljasüsteem
- Talupoeg ja maaisand-
Mõis, koormised, teokohustus, naturaalandamid, kirikukümnis, pärisorjus, sunnismaisus
- Küla ja talu-
Küla, saras, vabatalupoeg, sõltuv talupoeg, pärisorine talupoeg, koormised

4. Elu linnas

- Linnade rajamine-
Linn, linnakogukond, maahärra
- Linnade elukorraldus ja omavalitsus-
Bürger, linnaõigus, raad, bürgermeister, raehärra, patriitsiaat

- Majandus ja kaubandus-
Naturaalmajandus, rahamajandus, laat, veksell, Hansa Liit, toll
- Kaupmehed-
Kartograafia, gild
- Käsitöö ja käsitööline
Tsunft, skraa, tsunftisundus
- Naised linnas-
Sooline eestkost
- Heidikud ja vähemused-
Liigkasuvõtmine, seek

5. Kirik ja klooster

- Katoliku kirik ja vaimulikud-
Katedraal, tonsuur, tsölibaat, toomkapiitel, kardinal, kuuria, kirikukihelkond, toomhärra, kirikukogu
- Kiriku õpetus-
Patt, puhastustuli, viimne kohtupäev, sakrament, ketser, inkvisitsioon
- Rahvausk-
Pühak, reliikvia, indulgents
- Kloostrid ja ordud-
Askees, ordu, abt, benediktlased, tsistertslased, frantsisklased, dominiiklased, kerjusemungaordu
- Nunnakloostrid-
Abtiss, begiinid
- Kirikuhoone-
Romaani stiil, gooti stiil, fassaad, portaal, vitraaž

6. Riik

- Riik ja valitsemine keskajal-
Domeen, monarhia, türannia
- Paavst ja keiser-
Impeerium, investituur
- Inglismaa-
parlament
- Prantsusmaa ja Saja- aastane sõda-
Ordaal, generaalstaadid, Saja-aastane sõda

7. Keskaegse Euroopa naabrid

- Bütsantsi keisririik-
Bütsants, hierarhia
- Bütsantsi kultuur-
Õigeusu kirik, patriarh, ikoon, kirikulõhe
- Islam ja kalifaat-
Beduiinid, prohvet, islam, moslem, kaliif, džihaad
- Islami kultuur-
Mošee, minarett, imaam, koraan

- Skandinaavlased, viikingid-
Viikingid, viikingiaeg, ting, ruunid, saaga, skald
- Vana- Vene riik-
Varjaagid, Rus, tšuudid, bojaar, veetše, družina
- Eesti muinasaja lõpul-
Kihelkond, maakond

8. Kristliku Euroopa laienemine

- Ristisõjad Lähis- Idas-
Püha maa, ristisõda
- Vaimulikud rüütlordud-
Vaimulik rüütlordu, traktaat, komtuur, orden
- Ristisõjad Läänemere ääres-
Mõõgavendade ordu, eestlaste muistne vabadusvõitlus

9. Eesti keskajal

- Keskaegse Liivimaa valitsemise-
Maahärra ehk maaisand, stift, privileeg, rüütelkond, Liivimaa maapäev
- Saksa ordu-
Kõrgmeister, meister, maamarssal, komtuurid ja foogtid, konvendihoone, üldkapiitel, rüütelvend, preestervend, hallmantel
- Mõis ja küla-
Hajatalu, sumbküla, ridaküla, adratalupoeg, adramaa, maavaba, külavanem, vardja, kubjas, ametimõis, ordumõis
- Linn-
linnasaras

10. Euroopa uute teadmiste otsingul

- Koolid ja haridus-
Toomkool, toomskolastik, seitse vaba kunsti
- Ülikoolid ja õpetlased-
Rektor, dekaan, bakalaureuse, magistri ja doktorikraad, dispuut, skolastika, teaduskond
- Tehnoloogia ja meditsiin

11. Uue ajastu algus

- Renessans ja humanistid-
Renessans, humanistid
- Suured maadeavastused-
Karavell, karakk, galeoon
- Euroopa koloniaalajastu algus-
Koloonia, koloniseerima, konkistadoorid, kuberner, koloniaalimpeerium
- Varauusaegne riik
- Reformatsioon-
Tees, reformatsioon, protestant, luterlus, kalvinism
- Vastureformatsioon-

- Vastureformatsioon, edikt, jesuiitide ordu, ususõjad, Augsburgi usurahu
- Muutused igapäevaelus
- Reformatsioon ja Liivi sõda-katekismus
- Eesti Rootsi ja Poola valduses

Praktilised tööd ja lõiming kooliüritustega/õppeainetega:

- Emakeel ja kirjandus: ajalooliste tekstide lugemine ja mõistmine, keskaega puudutavate mõistete tundmine, õigekeelsusnõuded.
- Võõrkeel: sõnavara täiendamine uute mõistete ja isikunimedega.
- Matemaatika: ajaarvamine, graafikute ja diagrammide lugemine ja tõlgendamine (näiteks rahvaarvu muutumine Euroopas keskaja vältel).
- Geograafia: looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju ühiskonna arengule, rahvastikuprotsessid keskajal ja varauusajal, keskaegsed looduslikud olud, maailma poliitiline kaart, uute maade avastamine suurte maadeavastuste käigus.
- Tehnoloogia, füüsika, keemia: tehnika ja tootmise areng keskajal ja varauusajal, saavutused keemias, füüsikas, loodusteadustes.
- Kunstiõpetus: keskaegsed kunstistiilid - romaani stiil, gootika.

Võimalusel õppekäik keskajaga seotud paikadesse kodukohas.

- Õppematerjali iga maakonna keskaja kohta leiab "Eesti kultuurilooline õppematerjal": <https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b> (õpetaja valikul jõukohased ülesanded)

Teadmised, oskused ja hoiakud:

Õpilane:

1. Eristab ajalooperioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu.
2. Mõistab ajaloosündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid.
3. Seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooga, teab Eesti ajaloo pöördepunkte.
4. Analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu.
5. Mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele.
6. Mõistab rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus.
7. Analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval.
8. Mõistab, kuidas inimese käsitus on ajas muutunud.
9. Kogub ajalooalast informatsiooni, töötab eritüübiliste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt, teeb informatsiooni põhjal järeldusi.
10. Analüüsib kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ja mõistab üksikisiku rolli kultuuripärandi kandjana.
11. Mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju ajaloos

7.klassis käsitletakse valitud näiteid keskajast.

Õpilane:

- 1) iseloomustab põhitunnuste kaudu keskaega
- 2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;
- 3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 6) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;
- 7) võrdleb etteantud kriteeriumide põhjal elukorraldust maal ja linnas;
- 8) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;
- 9) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest;
- 10) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel;
- 11) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;
- 12) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- 13) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
- 14) toob näiteid keskaja kultuuripärandist;
- 15) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;
- 16) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja;
- 17) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
- 18) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;
- 19) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud;